

ספר אהלים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
משובצות זהב ועסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי עזחם ענדל פוערנץ שליט"א

פרשת לך לך

שבת קודש אכסוף נעים שבת בקדושת השבת וסגולתה

ברוך הוא לאברהם אבינו שיש שבעים אומות בעולם, מחציתן בסיעתו של ישמעאל ועומדים בתוכם ויש בכחם לבטל את כוחו של האומות. ורמוז הדבר בכך שדת האסלאם בחרה לעצמה את היום הששי בשבוע ליום המנוחה, ודת הנצרות את היום הראשון. אמנם לבני ישראל ניתן יום השבת לקדושה ולמנוחה, הוא היום האמצעי בין שני ימי מנוחתם של האומות, ובכך יכולים הם לבטל ולהכניע את כחם של העורב והזריר גם יחד. לכן אם כל ישראל היו שומרים את השבת הראשונה, ולא היה אחד שמחלל אותה, לא היה מקום לשום אומה לשלוט עלינו, ורק השבת היא זו שיכולה להציל אותנו מהצירוף הקשה מכולם.

למשנת פדיון

רק לאחרונה התודענו לסיפורים רבים ומופלאים על יהודים ששמרו שבת כהלכתה וניצלו בזכות כך מידי הישמעאלים ימח-שמש, ויש בהם כדי ללמד על הכלל.

בוקרו של יום שמיני עצרת - שמחת תורה שלפ"ד, נחרט באותיות של דם בדברי ימי העם היהודי, עת אלפי מפלצות טרור בדמות אדם, פרצו מעוה, וחוללו טבח רצחני בעשרות יישובים בעוטף עזה למדרום עד מערב. למעלה מאלף יהודים נגלו חלל בייסורים קשים באותו יום, ה' יקום דמם.

אחד מאותם יישובים הפרושים לאורך הגבול עם רצועת עזה, הוא היישוב עלומי, הממוקם מזרחית לרצועת עזה, לא הרחק ממקבוצים בארי, כפר עזה ונחל עוז שהפכו לסמל של חורבן.

בסביבות השעה שבע בבוקר, הגיעה קבוצה של מחבלים ארוזים צמא-דם לשער היישוב.

חיות האדם ניסו לפרוץ את השער, אך זה היה נעול היטב, היות שהתושבים שהתחזקו בשנים האחרונות בשמירת שבת כהלכתה, קיבלו על עצמם לנעול את השער הראשי של היישוב על מנת שהשבת תישמר כדת וכדין ברחבי היישוב, ללא תנועת כלי רכב במהלכה.

זכות השער הנעול לחלוטין, לא הצליחו המחבלים הארוזים שמרו ישראל שבת תוך המושב, ותיעוד ברור מכך נשמר במצלמות האבטחה והתפרסם ברבים. משלא הצליחו לפתוח את השער, פרצו ליישוב דרך שער אחורי, הגיעו לשער הקיבוץ מבפנים ופתחוהו, אולם לאחר חילופי אש, נפצע אחד המחבלים וחבריו

על התורה שלהבות קודש והגיונות חכמה מפרשת השבוע

כל זמן שהנשמה בקרב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן (בראשית י"ד)

מפרש היה הרב הקדוש רבי ישכר דוב בעריש הכהן מוואלברוז ז"ע את הפסוק (בראשית י"ד): 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן', שעולה הוא על כל יהודי הזוכה להגיע לשיבה טובה. ואם סובר הוא שכבר אינו נדרש להתמודד עם יצרו וכי מעתה מלאכתו עשויה, הרי שאינו אלא טועה. המלחמה עם היצר אינה פוסקת...

וכך הוא מסביר בספרו 'אהל ישכר': דברי חז"ל שאמרו 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך' רמוזים בפסוק זה, שמלמד אותנו כי על אף שאברהם היה כבר בן שבעים וחמש שנה, כלומר, בגיל הזיקנה שכמעט והגיע לגבורות, עדיין, עם כל זאת, 'וילך אתו לוט'. אותו יצר הרע שניתן בליבו לא נפרד ממנו, ודעתו עוד היתה נתונה עליו להכשילו.

אך אברהם ידע זאת, והוא לא העלה על דעתו שהמלחמה עם יצרו פסקה. משכך, עשה את שלו ועסקו היה במצוות ומעשים טובים, כשהוא אינו מסיח דעת מקיומו של היצר שעדיין מבקש להכשילו, על אף זיקנותו והיותו בא בימים. והדא היא דכתב 'בצאתו מחרן' - שהתרום אברהם אבינו מתאוות העולם המביאות לידי חרון, והיה הוא דבוק בקונו 'כאשר דבר אליו ה' כשהוא מבקש לקיים את מצוות בוראו ללא כל סג ופגם.

המונחת של זקנה

את אותה טעות רוחות, שבגיל המבוגר פחת כוח היצר ואיננו, יש לשרש מהלב. וכן היה מזוהר הרב הקדוש רבי אלימלך מליזענסק ז"ע, לבל יתפתה האדם ליצרו ויחשוב שכל שיתבגר כך לא ידרש להילחם עמו, אלא אדרבא - המלחמה עם היצר היא תמידית, והיא נמשכת עד לנשימת אפו האחרונה של האדם, אם כי השיטות משתנות ומתקסיים היצר מתחלפים בהתאם לגיל ולזמן.

ואלו דבריו של הרה"ק מליזענסק: אדם אשר רוב שנותיו עברו עליו בדרך לא טוב, חלילה וחס, הרי גם לעת זקנתו, כאשר קיצו קרב וכוחותיו מתדלדלים והולכים, אין היצר הרע מניח לו לחזור בתשובה ומתעורר בתווה לא דרך, בדמיונות שווא ובמדוחים. וכן, כאשר מחמת זקנה שוב אינו יכול לאכול ולשתות כאשר בימי נעוריו, הרי הוא מדמה בנפשו כי זכה להגיע למדרגת בעל תשובה, ומוליך את עצמו שולל כי מיעוט אכילתו ושתיתו נובע מחמת תעניות

והסדר שטן מלפנינו ומאחורינו

השבת היא הכח החזק ביותר שיש לנו להגן מפני כל הצרות שיש בעולם. וכשנדע במה תלויות הצרות נבין מדוע יש כח בשבת להגן מהן.

אמרו חכמינו ז"ל במסכת בבא קמא (צ"ב): 'שכאשר נשא עשו לאשה את מחלת בת ישמעאל, היה זה בבחינת 'הלך הזריר אצל העורב':

הזריר והעורב הם שני מיני עופות טמאים המסמלים את כחות הטומאה המנוגדים לכל דבר שבקדושה.

מעשו וישמעאל נשתרשו במשך הדורות תחת הנצרות והאסלאם, וצירופם יחד מורה על התאגדות כל כוחות הרוע והטומאה במלחמתם נגד היהדות.

המקובלים עסקו הרבה לבאר זאת, מדוע לא היה סיפק בידי כל כח בפני עצמו כדי להלחם, אלא היו צריכים להתאגד יחד, אמנם ברור כי צירוף שניהם מסוכן מאוד, והם השרש לצרות והסכנות שהיו מנת חלקם של ישראל בכל הדורות.

וכתבו המקובלים (קהלת יעקב ערך עמלק ב), שאף קליפת עמלק באה ונולדה מצירוף זה של ישמעאל ועשו, כמו שביאר הגאון רבינו אליהו מוילנא ז"ע (פי' ספרא דצניעותא ספ"ד), ומפני השפעתו המסוכנת ביותר ציוותה תורה לבל ישאר מהם זכר בעולם.

דבר זה גלוי לעין כל, שהערביים המחבלים וצוררים את ישראל, משתמשים הן בכחו של ישמעאל והן בכחו של עשו, הן משתמשים עם זה, כחבר שנתנה לעשו מברכתו של יצחק אבינו 'ועל חרבך תחיה' (בראשית כ"ו).

וכפי שאמרו המקובלים, צירוף זה של ישמעאל ועשו יתגבר מאוד באחרית הימים, וישמעאל יאחז גם בחרבו של עשו.

כח קשה כל כך של טומאה, ניתן לנצחו ולהכניעו רק על ידי שמירת שבת כראוי. רמז לדבר כתב הגאון הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע בספרו 'בני יששכר' (מאמרי השבתות א), שהמילה 'שבת' בגימטריא 'זריר' - עורב'.

ומקור הענין בדברי חכמינו שאמרו (שבת י"ח): 'שאלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.'

דברים נפלאים גילה לנו בענין זה הגאון המקובל רבי נתן נטע שפירא מקראקא ז"ע בספרו 'מגלה עמוקות' (פר' לך לך): במעמד ברית בין הבתרים גילה הקדוש

פינו אותו בחזרה לעזה. בהמשך, חדרו המחבלים לשטח מגורי העובדים הזרים בחלק הדרומי של הקיבוץ, נכנסו למגורי העובדים הזרים, רצחו את חלקם וחטפו את הנותרים. במסמך שנתפס אחרי המתקפה, נחשף כי חוליית המחבלים שנשלחה לכבוש את קיבוץ עילומים קיבלה הוראות ברורות לטבוח באזרחים ולשבות בני ערובה, אך זכות השבת הגנה עליהם. ושינוי פורמלי נוספים התפרסמו על אותה מסיבה בקיבוץ רעים, סמוך לגבול: בחור ישיבה לשעבר, בן למשפחה חרדית במרכז הארץ, שבצוק העתים התרחק מחיי תורה ומצוות, לא עלינו, ומתפרנס בין היתר כנהג הסעות של אזרחים הבאים מחוץ לארץ לבקר בארצנו הקדושה. בשבוע של ימי הסליחות תשפ"ג, הגיע במסגרת עבודתו יחד עם שלושה נגידים-עם במרצות הארץ, שבצוק העתים התברך לקראת השנה החדשה אצל הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א.

לאחר שאותם נדיבים התברכו ופנו לצאת מחדרו של ראש הישיבה, פנה אליו ראש הישיבה ואמר לו: "גם אתה צריך ברכה לשנה טובה... שנה טובה זה לא דבר שבא מאילו, יש להשקיע בשביל לזכות לזה!" תוך כדי שהוא לוחץ את ידיו בחמימות, אמר לו הרב פיינשטיין:

"תקבל על עצמך לשמור שבת לפחות בחודש תשרי, וזה יהיה לך לברכה לשנה טובה."

הבחור התרגש מאוד ובדמעות אמר לראש הישיבה שהוא מקבל על עצמו את הדבר. והוא אכן עמד בהבטחתו ושמר את השבתות. ביום ששי ערב שמחת תורה, בעודו מבלה במסיבה, הוא פונה לחבריו ואומר להם:

"הקשיבו, כאן לא אוכל לשמור את השבת, ואת המילה שלי אני לא מפר, לכן אני פורש מהמסיבה עכשיו!"

הם כמובן ניסו להניא אותו מהרעיון ובקשו לשכנע אותו שישאר איתם גם לשבת והחג, אבל הוא הפציר בהם לבוא עמו כי לא רצה לעזוב את המקום בגפו. לאחר הפצרות חוזרות ונשנות ניאותו שנים מחבריו להצטרף אליו, והיתר נותרו במקום.

למחרת עם שחר החלה המתקפה הרצחנית, במהלכה נרצחו מאות מן השוהים במקום, רבים אחריהם נחטפו ואלימים נפצעו. ביום ראשון, אסור-חג, נודע לשלושה כי חבריהם נרצחו במהלך מסע הטבח הרצחני שביצעו המחבלים במתחם המסיבה, ואלו הם ניצלו בזכות השבת!

בסיפור אחר, סיפר יהודי שהשקיע בקרוב משפחתו בחור שנשר מן הדרך, והצליח להביאו להשתתף בתפילות הימים הנוראים, ובכך החזירו במקצת לחיי תורה והלכה. בנאח חג הסוכות לא הצליח האיש להשפיע על הנער שישאר לחגוג את החג במחיצתו, ולמרות שהרבה להתחנן שישאר עמו בחג לא עלה הדבר בידו.

באחת משיחותיהם ספר לו הנער שבקבוץ רעים מתקיימת מסיבה המונית ביום שמחת תורה, ובכוונתו לנסוע לבלות במסיבה יחד עם כמה חברים. היהודי ניסה בכל כוחותיו לשכנע את הנער שלא לנסוע לא המסיבה, ולמנוע ממנו להצטרף לחבריו. בתפלוטיו הקדיש תחינה מיוחדת על נשמתו של הנער לכל תרד שחת, ובנוסף, תרם סכום נכבד למסודות קבר רוח לזכותו של הנער, וכידוע, רבים נושעו בכל הצדקה למקום זה.

לפני היה, שביום הושענא רבה, כשהנער כבר שהה במסיבה, הוא התקשר לאותו יהודי ואמר לו:

"אם תיתן לי כעת את כרטיסי האשראי שלך לשימוש בסך אלפיים שקלים, אוכל להימנע מלחלל את השבת במסיבה." היהודי התפלא: הכיזד?

הסביר לו הנער: "אין לי שום עצה, אלא אם תיתן לי סכום זה בו אקנה כעת משקאות חריפים שונים ומשונים, ליל השבת נשתה ונשקה את כל החברים, וכך נישן בבוקר השבת עד שעה מאוחרת, ואוכל להתחמק מלצאת למסיבה בשבת." היהודי הסכים תיכף ומיד, ובמוצאי שמחת תורה התקשר אליו הנער בהתרגשות נדירה לספר לו את נס הצלתו.

"שהינו במקום ששכרנו ללון בו", כך ספר הנער. "קמנו בבוקר ושמענו יריות. הצלחנו לרוץ למקלט ולסגור בעד המחבלים את הדלת, וכך ניצלו חינו."

זה כחה של השבת, שהשומרה כהלכתה ומקדשה כדת וכראוי, שומרת היא עליו ומגינה מכל צרה וצוקה, ואף ממות ודאי חלילה.

רַב לָךְ שֶׁבַת בְּעַמְּךָ הַבְּבֵר

אין ספק שהששות בבית האסורים היא איזמה נוראה לאלו שמצויים בו בלי יכולת לצאת ממנו, וככל שענשו של האסיר נקצב לזמן ארוך יותר, כך סבלו קשה ומר יותר.

החומות הסובבות את בית האסורים, לתות הברזל האימתניות עם שרשראות הפלדה והמנועלים הכבדים, הסוהרים אטומי המבע, האוכל הבסיסי והחדגוני וכל התנאים הגרועים שביט האסורים מציע ליושבויו, הרי הם כסגולה בדוקה ומנוסה לדיכאון עמוק.

וכשהאסיר יודע כי עוד נכונו לו שנים ארוכות לשבת, הרי שהדיכאון נעשה עמוק יותר ויותר.

אבל ישנם כאלה שדוקא הישיבה בבית האסורים היטיבה עמם. האפשרויות שיש לכל אדם מהשורה לעשות ככל העולה על לבו, אינן נתונות בידי האסירים, גם אם ירצו להמשיך באותם מעשים שעליהם נידונו לשנות מאסר, אין להם את האפשרות לכך, ופעמים שדוקא ההתנתקות מכל העולם החופשי והסוער שבחוץ היא זו שמביאה אותם להיגמל ממעשיהם הרעים.

הטובים יותר מבין האסירים, רגשות לבכם מתגברים עליהם והם פונים לעשות חשבון הנפש ולחשב חשבונם של עולם, הפסד כנגד שכר:

האמנם שווה היתה אותה הנאה רגעית וחולפת מול העונש החמור שקיבלו, העונש שעצר את ההתקדמות בחייהם?

דווקא שברון הלב של היושבים בעמק הבכא, מאחורי סורג ובריח, הוא זה שמביא אותם להתבונן ולחשוב על מעשיהם בעבר מול רצונם לעתיד.

כתוצאה מכך יש רבים המתקרבים לתורה ולמצוות בעודם מצויים בבית האסורים, גם כאלו שהיו רחוקים מרוחניות כרחוק מזרח ממערב, ליבם נפתח והם חוזרים בתשובה לשלמה לאבינו שבשמים.

מעשה שהיה באחת ממדינות העולם, כך היה: קבוצה של יהודים נתפסה על ידי השלטונות המקומיים בעוונות שונים ומשונים, זה ככה וזה ככה, ונגזרו עליהם שנות מאסר ממושכות.

לפני כניסתם לבית האסורים לא הכירו אלו את אלו, אך במקום מושבם החדש נוצרו ביניהם קשרי ידידות וחבורות. אמנם לא היה הללו שומרי תורה ומצוות,

אך עצם היותם יהודים הביאה את האחוה ביניהם והם הפכו להיות חטיבה אחת, קבוצה שחבריה דאגו אלו לאלו.

יהודים רחמנים בני רחמנים ידעו תמיד לגמול חסדים טובים לנדכאים ואומללים, ולמזלם הטוב של קבוצת האסירים הללו, במדינה בה נאסרו היה ארגון יהודי מיוחד שנועד לעזור לאסירים ולהביא לרווחתם. ארגון זה פעל בשני מישורים מקבילים: בגשמיות וברוחניות.

הוא היה מביא עבור האסירים חבילות מזון ומתקנים, ומתזמן את המשלוחים סמוך לשבתות ולמועדים, כדי שיהיה להם לעונג שבת ולכבוד יום טוב.

בד בבד היה הארגון שולח לעתים מזומנות רב מרצה, שהוצק חן בשפתותיו ופיו הפיק מרגליות, שיבוא לחזק ולשמח את קבוצת היהודים.

רב זה עשה את מלאכת הקודש בנאמנות רבה, ותמיד היה מחזק את האסירים בדברי אמונה ובטחון. היה ארעיף עליהם טללי עידוד וגשמי ברכה, בהזכירו להם כי הם יהודים, בני העם הנבחר, בני אברהם יצחק יעקב, ובכל מצב בו הם מצויים עליהם לדעת כי אביהם שבשמים אוהבם ומצפה שישבו אליו.

במסירות נפשו היה הרב מקפיד להביא להם מערב החג גם את צרכי המצוות: שופר לראש השנה, ארבעה מינים לחג הסוכות, נרות ומנורה לימי החנוכה, וכמובן מצות ויין לחג הפסח.

אלא שבעוד בכל חגי ומועדי השנה לא היה הרב נמצא איתם בגופו, שכן היה עליו להיות בביתו עם משפחתו, הרי שביום הכיפורים היה נותר עם האסירים. הוא קיבל רשיון מיוחד לשהות במשך כל היום בתוככי הכלא עצמו, ובתוך עמו היה יושב. הרב היה אוכל עמם את הסעודה המפסקת ולאחר מכן היו כולם מתעטפים בטליתות שהביא להם ופונים לסדר תפלת 'כל נדר' הפותחת את סדר תפילות היום.

יום הכיפורים עבר עליהם בהתרוממות רוח ונפש, והשיא הגיע לפני תפלת נעילה. בשעות האחרונות של היום הגדול בו התפללו ושרו בצוותא כשהם כולם מצויים בצום, פתח הרב בדברי כיבושין, דברים המתאימים להבנת השומעים ולהשגתם, בענין המחילה והסליחה שהבורא מעניק לבניו ביום קדוש זה.

כשסיים הרב את דבריו, הוסיף ואמר להם, שמאחר שבחודאי כולו רוצים שהרגעם הללו ילוי משכו וישפיעו על כל ימות השנה, לכן כדאי לכל אחד מהם לקבל על עצמו קבלה טובה שעליה יקפיד לשמור ברצינות מאן ולהבא.

"אין צורך", הדגיש הרב, "להכריז בפני כולם את הקבלה ואת מהותה, אלא שברגעים אלו, כשהחמה בראשי ההרים ואנו מתכוננים להתחיל עוד מעט בתפילה החותמת את היום הקדוש, כל אחד יעשה חשבון נפש עם עצמו וידע להתאים לעצמו את הקבלה הטובה ביותר עבורו, בהדגשה, שעדיפה קבלה קטנה אך מקויימת מאשר קבלה גדולה שאי אפשר לעמוד בה לאורך זמן".

הרב סיים את דבריו, המתין מספר דקות בהם הוא ראה שכל השומעים יושבים ברצינות רבה ושקועים במחשבות ובהרהורים על הקבלה הטובה שברצונם להתחייב עליה, ולאחר מכן פתח בתפילת נעילה שנאמרה בכיות רבות ובהתרגשות רבה.

לאחר תפלת ערבית הוציא הרב מצקלונו עוגות ובקבוקי שתייה, הbedil על הכוס

והאנשים סעדו את לבם, באמונה תמימה כי רצה האלקים שיקבל את מעשיהם.

לאחר ימים מספר, כאשר שוחח הרב באופן אישי עם אחד האסירים, פתח הלה מיומנתו ואמר:

"ידע הרב כי אנכי קיבלתי על עצמי לפני תפילת נעילה לשמור שבת כהלכתה!"

הרב, ששמח מאד כי דבריו עשו פרי, הרשה לעצמו בהזירות לשאול את האסיר שעד אותו יום לא שמר שבת, האם אינו חושב שזו קבלה גדולה מדי עבורו.

ותוך כדי דיבורו, המשיך הרב והסביר לו: "הלא ראוי שתדע כי מצות שמירת שבת היא אינה מצוה קלה. אין היא מסתממת באכילת שלש סעודות בשבת ושירת 'לכה דוד'. שמירת שבת פירושה שביטה מוחלטת מכל המלאכות האסורות בשבת, וזו מצוה שהיא כהררים התלויים בשערה, הלכות רבות ופרטי דינים יש בה, ועליך לדעת זאת כדי שהחלטתך וקבלתך אכן תהייה אמיתית".

האסיר לא התבלבל לשמע דברי הרב והשיב לו בשפה ברורה:

"ידעתי גם ידעתי שאין זה דבר קל לשמור שבת, בפרט לאדם כמוני שלא קרא ולא שנה ולא הורגל בה מנעוריו, ועל אחת כמה וכמה כשאני מצוי בתוככי בית האסורים, והתנאים קשים מאד.

אך עם זאת אני נחוש לעמוד בקבלה זו שקיבלתי על עצמי."

זה זמן רב שאנכי מהרהר בתפקידה המרכזי של מצות השבת בחיי היהודי, ועכשו שקיבלתי אותה על עצמי - אעמוד בזה על הצד היותר טוב, בעזרת השם".

כיון ששמע הרב את דבריו האמיתיים של האסיר נענה ואמר לו שגם הוא ישחול ככל האפשר לסייע בידו לקיים את קבלתו ויקבע עמו שיעור קבוע בו ילמדו את עיקרי הלכות שבת, לדעת את המעשה אשר יעשה ואת אשר לא יעשה.

מלבד זאת הציע לו הרב כי יביא לו ספרי קודש כתובים בשפה ברורה המסדרים את הלכות שבת על הצד היותר טוב.

האסיר לקח את החלטתו ברצינות רבה, הוא שקד על ספרי ההלכה וחזר עליהם שוב ושוב עד שההלכות היו ברורות ומסודרות לו בבור. כל שאלה בה הסתפק הפנה לרב, כשבד בבד הכין לעצמו את התשתית בה יוכל לשמור שבת כהלכתה.

וכמאמר חכמינו ז"ל (ימא לא תי), 'הבא ליטור מסייעין אותו': הוא גם קיבל אישור מיוחד מהנהלת הכלא להכניס אל התא פלטה חשמלית קטנה, כדי שבשבת יוכל לאכול אוכל חם.

חלפו מספר שבועות בהם לא הגיע הרב לבקר בכלל מסיבות אישיות, והנה כאשר הגיע לביקור הפתע לגלות שהאסיר שמור השבת איננו.

כל האסירים נמצאים במקומם, ואילו מיודענו נעלם.

הרב ידע כי אין מציאות בעולם בה יוכל האסיר לצאת מהכלא, שכן תנאי המאסר הקשים שלו כללו גם איסור לצאת אינו חש בטוב, ולכן התעניין אודותיו ושאל האם אפשר ללכת לבקר בתאו.

אלא שלמרבית ההפתעה, האסירים ששמעו את מבוקשו נענו פה אחד ואמרו בהתרגשות:

"וכי הרב אינו יודע? הרי אסיר זה השתחרר בדרך פלא והפלא, ולא זו בלבד שהוא השתחרר מהכלא, אלא שהוא גם ידע שגאתו לא לפני כמה שבועות חזר ואמר שוב ושוב לאסירים האחרים: דעו

נהפכת הזקנה לצעירה, והחולה הופך לבריא ואיתן. וללמדנו בא, כמה ברחו צדיקים מן החטא כמטחוי קשת, וחששם מיראת החטא לא נעלם גם בהיותם באים בימים. גם בדורינו היה מעשה עם הרב הקדוש רבי אליעזר זוסיא מסקולען ז"ע, שהתאכסן במשך מספר ימים בביתו של אחד ממקורביו בעיר מאנסי. באחד הימים הבחין בעל האכסניה להפתעתו כי הרבי, שכבר היה באותה תקופה זקן ותשוש כח, ממנה יורד במדריות ככוחותיו הדלים, כשניכר היה כי הייתה במדריות כרוכה עבורו במאמץ רב. תמה האיש ושאל את רבו: האם קרה משהו? מדוע יצא הרבי מהבית בגפו? תנחו דעתך, השיבו הרבי, חשבתי לתומי שכל אנשי הבית יצאו, וכי נשארתי לבד עם בני ביתך. עתה, בראותי שהנך שאן, יכול אני לחזור... בעל האכסניה לא יכל לעצור את השתוממותו, והוא שאל: ילמדנו רבינו, האם גם בגילוי של הרבי צריכים להיות 'עוסקים' בענינים כאלו? אלא מה, תמה הרבי כנגדו, בכוחו של היצר הרע להחזיר ימי נעורים לזקן, גבורה וחלש ואפילו את כח הראיה לסגי נהור, ובלבד שיוכל להחטיא את האדם. כלשהו הוא המצב. אין פלא שכל עוד הנשמה בקרבי, עד זקנה ועד שיבה, צריכים אנו ללחום כנגדו ואין מי שיכול לומר כי חסין הוא מפני השפעתו.

עבודה ככל גיל

מובא בגמרא, במסכת שבת (קנב:). אמר ליה שמואל לרב יהודה: שינגא, שרי שקיך ועייל לחמך. עד ארבעין שנין מיכלא מעלי, מכאן ואילך משתי מעלי. כלומא, עד גיל 40 מועילה האכילה לגוף, והחל מגיל 40 והלאה מועילה השתייה.

הקשה הרב הקדוש רבי מאיר מפרמישלאן ז"ע (דברי מאיר עמ' עב): מה כוונת חז"ל בזה אם מיכלא מעלי או מישתי מעלי, וכי באו חז"ל דרכי העולם הזה, להורות לנו האם לאכול או לשתות? ואמר, כי הנה דרכו של היצר הרע לדחות את האדם מדחי אל דחי מעבודת הבורא ברוך הוא. וכך, כשעומד האדם בימי בחרותו בכוחו וגבורתו ואז ביכולתו לעבוד את ה' בכל כוחו, אומר לו היצר: אל דאגה, עוד יהיה זמן לעבודת ה' בימי הזקנה. כעת, צריך אתה לעסוק בפרנסתם של בני ביתך. והנה, בהגיעו בשעה גליל זקנה ושהנך שאן, יכול מרפה היצר את ידיו והוא אומר לו: אם עבדת את ה' בימי בחרותך, כי אז היה לך כח לילך למקוואות הקיים ולהשכים בהשכמות בוקר ולקום חצות לילה. אך עתה, בוקנותך, ולאחר שתש כחך, איך תעבוד את ה'. הרי כך תפגע בבריאותך ונמצאת מאבד את עצמך לדעת, חלילה...

כך גורם היצר לאתו אדם להימנע מעבודת ה', הן בבחרותו והן בזקנותו. אך חז"ל הכירו בטיבו של היצר ובדרכיו, ועל כן הורו לנו את הדרך כיצד יש לדחות את היצר "רבלתי" שמוע אליו, ולכן אמרו: בבחרותו ובצעירותו, יבית האדם על המאכל שקודם שנתיישן הוא טוב למאכל, אבל אם נתיישן המאכל אינו שווה כלום, כי נבאש וגרוע הוא. ואם כך יעשה ילמד שכל צריך האדם לעבוד את ה' בבחרותו, כי אם ימתין על ימי זקנתו עד כי נתיישן תהיה עבודתו כמאכל שנתיישן, נבאש נמאס ונבזוה. אך בהגיעו לאחר גיל ארבעים, אזי מישתי מעלי. פירוש: יקח ראה מהמשקה שכל מה שתיין יש יותר, כך הוא משובח יותר. ואם יעשה כן, יעסוק גם בבחרותו וגם לעת זקנותו בתורה ועבודה ובגמילות חסדים, בבוקר לא ינח ולערב לא יניח ידו.

ונגד זקניו כבוד

נוהג היה הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקאצק ז"ע לומר, כי היצר אינו מתבטל, אלא משנה את דרכו ואת תכסיסיו לפי הזמן והעת. וכן, לעת זקנתו יש אדם, כאשר מסתלקו ממנו התאוות עמן התמודד בצעירותו, אין היצר נח אך הוא מנסה להכשילו בכבוד ובגאווה.

ומסופר (כנסת ישראל, רבי ישראל גאלדמאן, אבות פ"ד מ"א אות לה) שפעם הלך לבקר חולה אחד מחסידיו, ומצאהו גוסס רח"ל. אמר לו הרבי: הודיעני נא אם יש לך גם עתה את היצר הרע, ואם גם ברגעים אלו בהם עומדת נשמתך לעזוב את גופך, הוא עדיין מנסה לפנות אותך לעבור עבירה. ענהו החסיד, רגע לפני צאת נשמתו: אותו יצר לא עזבני, וגם עתה הוא פועם בקרבי ומנסה להשפיע עלי ולהפילו ברשתו. אך כעת אין הוא פועל באותן שיטות שבהן פעל עד כה, אלא בדרך אחרת: הוא מפתני לקרוא 'שמעי ישראל' בקול גדול, למען תצא נשמתו באחד, ואז כל באי עולם יאמרו כי צדיק וחסידי באמת הייתי שיצאה נשמתו בשמחה כראוי בעיניך בשעתו...

ומעשה בחסיד אחד שבא להרב הקדוש רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר ז"ע ואמר לו: ברוך השם, התגברתי על היצר ועתה ברצוני להתנהג בחסידות. צחק הרבי ואמר לו: אילו היה לך כוח בגופך, היית ממשישך וחוטא. רק עתה לעת זקנותך תש כוחך, ועבר היצר מתאוה לכבוד וגאווה. ואמר, כי יש להמליץ בזה את הפסוק 'ונגד זקניו כבוד' - מה שעומד כנגד הזקנים לשטן בעבודת ה', היא תאוות הכבוד שמורגשת בעיקר בימי הזקנה, והיא מחליפה את התאוות הקודמות...

וכן אמר הרב הקדוש רבי מנחם שלמה מקאלוב ז"ע בעל 'חקל תפוחין', שיש להיזהר מחטא זה של הגאווה, עד שערי מוות: בענין חטא הגאווה, דידוע שעוון זה מצד אחד הוא קשה מכל העוונות, כי אי אפשר לבוא בה לידי תיקון, כי בשאר התאוות יוכל האדם לשבר בקרבו את היצר הרע שלא יתאוה יותר, וגם לעת זקנה נחלשו כמעט כל החמדות. אמנם לא כן בכבוד וגאווה שעד זיבולא בתרייתא בא הבעל דבר בפיתוי עוון זה, ואומר לו: ראה כמה נאה

תפילה פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

אבינו לנצח, בלא יכולת לשוכחה, כי דברי הבורא יתברך חיים וקיימים לעד ואין השכחה שולטת בהם.

וכן רמז הרב הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע בספרו 'קדושת לו' (פר' ויש ד"ה או יבאר אנכי) על הפסוק (במדבר יא כא) 'העם אשר אנכי בקרב', שדיבור 'אנכי ה' אלהיך' נמצא לעולם בקרבם של כל ישראל.

ונקודה זו היא המעוררת הרהורי תשובה בלב ישראל בכל יום, ומכחה אפילו הפחותים ביותר מבני ישראל מסרו בכל הדורות ברצון את נפשם על קדושת השם מכה האהבה הפנימית הטמונה בלב כל יהודי לקדוש ברוך הוא.

אהבו זו טבע בנו הבורא כירושה מאברהם אבינו, והיא היא הניצוץ הפנימי שבלב.

בכל יום ויום מעוררים בני ישראל את חכה של אהבה זו על ידי הכוונה כראוי בקריאת שמע שחרית וערבית במסירות נפש, כמו שאמרו בזהר הקדוש (מדרש הנעלם ח"א קכד), שהמכוון את ליבו בפסוק 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך', שפירושו 'אפילו נוטל את נפשך', מעלה עליו הכתוב כאילו נהרג על קידוש השם בכל יום.

וכך פירשו את הכתוב 'כי עליך הורגנו כל היום' (תהלים מד כג), שהמקבל על עצמו מסירות נפש בשעת קריאת שמע נחשב לו הדבר כמיתה על קידוש השם בפועל, וכרמוז בהמשך הפסוק 'נחשבנו כצאן טבחה'.

וכן כתב רבינו הרשב"א (ש"ת הרשב"א ח"ה ס' נה), שבכל יום שקוראים בקריאת שמע את הפסוק 'ובכל נפשך' ומכוונים שהרי אנו מוכנים למסור את הנפש על כך, הרי זה כאילו נהרגנו באותה שעה על קדושת השם.

וכיון שמוסרים את הנפש במחשבה וברצון עליה פעמים ביום, משתמרת נקודה זו בטהרתה ואין שום פגם יכול למחותה. לא זו בלבד, אלא שהתעוררות נקודה זו נמשכת לכל היום כולו, כמו שרמזו 'כ"ק אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א בפסוק 'כי עליך הורגנו כל היום', שכה מסירות הנפש משפיע לכל היום כולו.

וכמו שנכתב בספר החינוך על מצות קריאת שמע (מצוה טח), שכאשר האדם מעלה בדעתו וזכרונו בתחלת היום את אחדות השם ומלכותו ואת השגחתו על הכל, ונותן אל לבו כי עיני ה' פקוחות על כל דרכיו, ישמור את צעדיו ומחשבותיו במשך כל היום כולו.

ושבת ע"ה אלוהך

הנקודה הפנימית שבלב היא המעוררת את האדם לתשובה, ועל זה נאמר (ישעיהו י') 'ולבבו יבין ושב ורפא לו', כמו שכתב הרב הקדוש רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר ז"ע בספרו 'שמע ישראל' (פר' נח ד"ה במד"י בא), שהנקודה הפנימית שבלב היא המחיה ומשיבה את הנפש הישראלית בכל מצב שהיא. וכאשר 'לבבו של האדם יבין', מדליק הוא את פנימיות נשמתו, ומשם ממשיך קדושה וטהרה לכל הגוף, 'ושב ורפא לו'.

וכן כתב הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור ז"ע בספרו 'שפת אמת' (לשבת תשובה תרל"ד ד"ה כ"ג), שהנקודה הישראלית נותרת במקומה תמיד, ולעולם אינה כבה.

ורמז בכתוב 'ושבת ע"ה אלהיך' (דברים ד ל ב:), 'עד ה' אלהיך' היא החיות האלקית שיש בכל יהודי שאינה נפגמת לעולם, כמו שאומרים בתפילה 'נשמה שנתת בי טהורה היא'.

מגן אברהם

מקובל הוא כי בליבו של כל יהודי ויהודי ישנה נקודה יהודית פנימית, שהיא היא הניצוץ האלוקי משרש נשמתו, ולעולם אינה נפגמת אף אם חלילה הרבה לפשוע ולחטוא.

על כך נאמר (ויקרא טו טו) 'השכן איתם בתוך טומאתם', מפני שאותו ניצוץ יהודי לעולם אינו נפגם ונמחה, ונותן זך וטהור תמיד בלא להתלכלך מהחטאים. וכלפי נקודה פנימית זו אמר הכתוב 'ועמך כולם צדיקים' (ישעיהו ס כא).

וכפי שכתב הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור ז"ע בספרו 'שפת אמת' (ר"ה תרל"ד ד"ה בכסה), שלנקודה זו הטמונה בליבו של כל יהודי יש דביקות בבורא יתברך בבחינת 'בן' בכל עת ובכל מצב, וזו היא הארה מהאור הגנוז לצדיקים שנאמר עליהם (תהלים צו יא) 'אור זרוע לצדיק'.

וזה עומקם של דברי חכמינו שאמרו (סנהדרין מד.) "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא", מפני שבאותו ניצוץ פנימי שאינו נפגם, הוא נשאר לעולם בן ישראל.

והנקודה הזו היא המעוררת את הלב לתשובה, ואף בקרב הרשעים נמצאת היא, כמו שאמרו (הובא בעקדת יצחק' שער סז) שכל 'ימיהם של הרשעים הם מלאים חרטה, כי הנקודה הזו מעוררת אותם בכל שעה לשוב אל ה' ולהתחרט על מעשיהם.

וביאור הדברים מצאנו בספר הקדוש 'שפת אמת' (שבת תשובה תרס"ה ד"ה שובה), ששם ישראל אינו מתבטל לעולם, כי בשעה שאדם חוטא מסתלק ממנו אותו חלק הנשמה לפי שעה.

ואמר הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חידושי הר"מ', שנקודה קדושה זו נקבעה בכל בני ישראל מכחו של אברהם אבינו עליו השלום. וזו היא הבטחת הקדוש ברוך הוא לאברהם 'אנכי מגן לך' (בראשית טו א), שלעולם יגן על נקודה פנימית זו של אמונה בבורא ודביקות בו, שהיא ירושה לנו מאברהם אבינו.

ועל כך חותמים אנו שלש פעמים ביום את ברכת 'אבות' שבתחילת תפילת העמידה בברכת 'מגן אברהם', כי הבורא יתברך מגן על נקודה זו שתישמר בטהרתה, ואינה מתקלקלת ונפגמת.

וכן כתב בשמו נכדו הרב הקדוש רבי פינחס מנחם מפליץ ז"ע בספרו 'שפתי צדיק' (לך לך אות לב), שבכל אחד ואחד מ ישראל ואף בפחות שבפחותים נמצא ניצוץ קדוש שעל ידו יש יכולת לעלות, זוהי הנקודה הפנימית בזכות אברהם.

אנכי בקרבך

נקודה טהורה זו נחקקה בליבות בני ישראל בעת מתן תורה, בשעה ששמענו מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו 'אנכי ה' אלהיך' ולא יהיה לך (מכות כד).

וכמו שכתב הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור ז"ע בספרו 'שפת אמת' (יתרו תרס"א ד"ה בפסוק), על דברי חכמינו שדרשו במסכת ברכות (לב:) את הפסוק 'ואנכי לא אשכחך' (ישעיה מט טו), שהבטיח הבורא יתברך שלא ישכח את מעמד הר סיני שקיבלו בו ישראל את עשרת הדברות המתחילים בדיבור 'אנכי ה' אלהיך'.

וכתב בעל השפת אמת' כי בעת שאמר הקדוש ברוך הוא דיבור זה, נטע בליבות ישראל את נקודת האמונה הפנימית הירושה מאברהם

מעשיך, כי בתאווה זו אין שייך זקנה וחלושה. וצאו וראו מהבעל שם טוב הקדוש ז"ע, שבשעת יציאת נשמתו ראו תלמידיו שהוא אומר מה. הטו אזנם אליו ושמעו שהוא חוזר את הפסוק (תהלים לו ב) 'אל תבואני רגל גאווה' כידוע. כי זאת ביקש בעומדו ברגעיו האחרונים בעלמא הדין, שלא ישל חלילה בחטא הגאווה...

ומסופר שקודם פטירתו שאלוהו תלמידיו, למי יסעו אחר פטירתו? ואמר להם, כי כל צדיק שירצו לנסוע אליו יבקשו מאתו עצה נגד יצר הגאווה, ואם יאמר להם עצה לזה, ידעו שאין בו סימן ברכה. כי באמת אין עצה ותבונה בזה, רק להתחנן ולבקש מאת הבורא יתברך במעוה שליש שישמרהו ממצודת יצר הרע זה.

וכבר היה מעשה עם הגאון הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ ז"ע, שמפורסם היה בחכמתו, בחריפותו ובשינונו, כאשר צדיקים אמרו עליו שהוא מחונן בחכמת שלמה. והנה פגש פעם חסיד זקן שהיה מרבה בתעניות ובסגופים כדי שישבחוהו וראו. אם לא די בכך, הגיע אותו חסיד לרופשיץ כשהוא לבוש בשק מתחת לחלוקו.

הצביע עליו רבי נפתלי ואמר לשמש: בוא וראה כמה גדול כוחו של יצר הרע, הוא מפתה אפילו זקן כזה ומכניסו אל תוך שקו. (ובידידי: אפילו אוא אלטן, האט דער יצר הרע אריינגענארט אין זאק אריין)...

האיבה בשבת

מקובל לחשוב שגם אם אין כוחו של היצר מתבטל לעת זקנה, אך עדיין הועם כוחו והמלחמה עמו הופכת קלה יותר. אך הגאון הקדוש רבי פנחס הורוויץ מפרנקפורט ז"ע בעל 'ההפלאה' כתב בספרו 'המקנה' (קידושין ל): שההיפך הוא הנכון, וכי ככל שהאדם מתבגר ומזדקן, כך מתגבר עליו כוחו של היצר.

כי היצר הרע בימי נעוריו של אדם הוא נוטה לדבריו הבל, ולאחר שעברו ימי הנעורים נמאס בעיניו מעשה תענועים של ימי נעורו ויתחדש עליו יצר הרע אחר רע יותר מן הראשון. והו' שאמר 'כי יצר לב האדם רע' יותר ממה שהיה בימי 'נעוריו'.

ומביא בעל 'ההפלאה' ראייה לדבריו מדברי חז"ל בתלמוד הירושלמי על הפסוק 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ליבינו', שהחטא הוא לפי שנותיו של אדם, וככל שהוא מזקין מתחדש בו היצר הרע, וכמו שאמרו (קנים פ"ג מ"ו) על זקני בני ארצות, שכל זמן שמזקינין דעתם מיטשפת עליהם.

ויצרו של אדם המתגבר עליו בכל יום, הוא יצרו של הצדיקים שאינם שומעים לדבריו ומתחזקים כנגדו, ואף הוא מתגבר כל היום, כמו שאמרו 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו'. וכיון שהצדיקים גדלים בעבודת ה' בכל יום, כך היצר הרע מתגדל ומתחזק להחטיאו.

הוא אומר: המלחמה עם היצר לא די שאינה שוקטת, אלא שהיא הולכת ומתעצמת!

אל תשליכנו

ומאידיך, היו שפירשו כי בשנות הזקנה דועך מעט כוחו של היצר, עד כדי כך שדרשת תפילה בכדי לזכות ולהגיע להתמודדות עמו. דבר זה נלמד מתורתו של הרב הקדוש רבי יחיאל מאיר מגוסטינין ז"ע, וממעשה שהיה. עם כל גדולתו וחריפותו ולא אף ששמו כבר הלך לפניו, היה הרב מגוסטינין נכנע ומתבטל לרבו הרב הקדוש רבי יעקב אריה מראדיזימן ז"ע.

לימים סיפר על אותה פעם שישב לפני רבו זה והוא פתח בפסוק 'אל תשליכני לעת זקנה' (תהלים עא ט), כאשר נראה היה כי ביקש לומר תורה על פסוק זה. אך בטרם החל לדבר, פתח רבי יחיאל מאיר ואמר על פסוק זה, כי לעת זקנתו של אדם נחלשים כוחותיו הגופניים ושוב אין הוא צריך ליגיעה ועבודה להתגבר על היצר, נמצא שאין עבודתו נחשבת לכלום.

לכן ביקש דוד המלך 'אל תשליכני לעת זקנה', שגם בימי זקנתו לא יכלו ממנו הכוחות החומריים, וכך יזכה ליחוס ולהילחם ביצר ולהעלות ריח הנוח לה' בהתגברו על החומר.

ויהי ככלותו לספר זאת, אמר הרבי מגוסטינין: עד עצם היום הזה אני מתחרט על שמהרתי להיכנס תוך דברי הרב מראדיזימן, ואמרת' את הפירוש הזה על הפסוק. כי אחרי כן, לא זכינו והרבי לא אמר עוד על פסוק זה את תורתו.

והם הם הדברים שאמר הגאון הצדיק רבי יעקב מאיר שטר שליט"א: 'פעם נכנס לביתי יהודי מבוגר, ובטרם ישב שאל: 'אמור נא לי, האם בימי הזיקנה גם יש יצר הרע?'

'אכן כן', השבתי לו, 'יש יצר הרע, אך מה אכפת לך, ומה רעה יש בזה? הרי רק בזכותו זוכה אתה להמליך עליך את הקדוש ברוך הוא כמה וכמה פעמים ביום', שכן כל 'סור מרע' היא המלכה רבה. וכי דבר של מה בכך הוא להמליך את הקדוש ברוך הוא באמצעות התגברות על היצר כל כך הרבה פעמים?

הרגל המוחשבה

בספרו 'אריה שא' (בואה התשובה אות רו) כתב הרב הקדוש רבי לייבוש מזמיגראד ז"ע כי הזיקנה לכשעצמה אינה סגולה כנגד יצר הרע, שכן ככל שהאדם משוקע בחטא בעצירותו - כן יקשה עליו להיפדר מהחטאים בזקנותו, דווקא בשל הרגליו שנעשים טבע, ולכן יקשה עליו להתנתק מהם.

ואלו דבריו: כי הגם שאמת הוא שהמניעים הגופניים לתאוות נחלשים אצל הזקן, אבל אם לא היה תלמיד חכם כפי שהתנאים קוראים תלמידי חכמים, והיה מחשבנו מקושר לתאוות העולם הזה, אז אדרבה מחמת הרגל מחשבנו בהן אז כמשך שנים רבות עוד יותר ההרגל נעשה טבע בהן.

ולכן, זקני עמי הארצות כל זמן שמזקינין דעתן מטרפת יותר, היינו שמשוקעים הם בתאוות מכח ההרגל, ולכן קשה עליהם לשנות את דרכיהם לטוב, על אף שכוחו של היצר נחלש בהם.

לערב ימולל ויבש

אך מה יעשה האדם וכיצד יכין את עצמו לקראת ימי הזקנה שעוד יבואו? דבר זה מוצאים אנו במשנתו הבהירה של הרב הקדוש רבי משה יהושע מיוזניץ ז"ע בעל 'ישועות משה', שדיבר בקדשו (פרשת ויחי) לאמור:

זאת יזכור האדם, שעליו להזדרז ולהתאמץ בעבודה זו והוא יאחר מעשי יומו למחרתו, וכבר משחר ימי בימי נעוריו יקבל על עצמו עול תורה ועבודת ה', ואל ימתין לשנות הזקנה להתעורר לשוב אל ה'. כאשר פירשו בספרים הקדושים ('אור פני משה' ריש פרשת משפטים) את הכתוב (תהלים ז) 'בבוקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש'. 'בבוקר' היינו בימי הבחורות, ראוי אשר אז יציץ יפריח מעשים טובים, ואז גם כי יזקין לא יסור מהם.

אמנם כאשר 'וחלף' - חלף זמן הבחורות, באמור לו היצר הרע הלא עוד חזון למועד ולעת זקנותך תשוב בתשובה, אזי תדע שגם 'לערב' בימי הזקנה 'ימולל ויבש', כי כבר הורגל והושרש במעשה היצר ואין כוחו במתניו לשנות דרכיו.

כך שההכנה הנדרשת לימי הזקנה, כך מורה אותנו דעה ה'ישועות משה', אמורה להתחיל בימי הבחורות, שכבר אז נדרשת החזרה בתשובה כשאין לדחות אותה לימי הזקנה, שאז כבר לא ניתן לשנות הדרכים ולשפר המעשים...

וכך גם היה אומר הרב הקדוש רבי אברהם אבא מפטיסבורג ז"ע:

בימי זיקנה ושיבה תיפול על האדם חולשה ותשות כח, וקשה לו להתגבר על היצר הרע. אך מי שעבד על עצמו בימי נעוריו ונשמר מן החטא בעודו איש בגבורתו, יזכה לשמירה מן השמים בימי זקנותו, ואין לו להתיירא מיצרו לעת זקנה ושיבה.

אך מי שלא שמר עצמו מן החטא בנעורותו, יש לו לירא מאוד על תקופת הזקנה שלא יפול בידי יצר - ככלות כוחו.

ומשל נאה על כך מצאנו בספר 'גן יוסף' (לבעל 'פרדס יוסף', אות תרמה), שמקדים ומקשה על הפסוק 'אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כוחנו אל תעזבנו' - וכי למה מבקשים אנו דווקא על ימי הזקנה שלא יעזבנו, והרי בימי הנעורים מתגבר עלינו היצר ביותר, ואז זקוקים אנו בעיקר לסיוע ממרום. ומדוע מבקשים אנו רק על עת זקנה?

והתשובה מבוארת באמצעות משל: בעיר אחת היו שתי מסעדות, באחת היה ניתן להשיג תמיד לחם ומעט מרק ודגים מלוחים, ומאכלים פשוטים להשביע את הרעב, ואילו באחת היה תמיד מעדנים ומאכלים משובחים ביותר.

באותה עיר היה נער פוחז שזכה בירושה גדולה, והיה נוהג להכנס לאותה מסעדה יוקרתית מדי יום ביומו, ונתן ככוס עיניו עד שאיבד כל כספו ותכשיטים ומלבושים. ומצא עוד בגד ישן ובא אליו ליתן לו מעט יין שרף, ואף מכר את כל מלבושיו המהודרים ותכשיטיו היקרים על מנת לממן את זלילתו. לבסוף, משאזל ממונו, גירשוהו בעלי המסעדה, והזהירו אותו שלא ייכנס בלא ממון לתשלום עבור האוכל.

הלך אותו נער ונכנס אל המסעדה הפשוטה. 'תן לי בבקשה לאכול ולשתות תמורת בגד זה'. היה זה מלבוש פשוט ביותר, מן האחרונים שנוותרו לו.

נכמרו רחמיו של בעל המסעדה. 'אמנם היה לך לבוא לאותה מסעדה בה כילית את ממונך, ומן הדין שהוא ירחם עליך ויתן לך לאכול תמורת בגד עלוב זה, אך ארחם עליך לפניך משורת הדין'.

אמר היורד מנכסיו לנפשו: 'לשווא כיליתי את ימי וממוני באותה מסעדה שבעליה האכזר לא עמד לי בשעת דחקי...'

במשל, המסעדה הפשוטה בעלת המזון המשביע היא היצר הטוב, ואילו היצר הרע מציע מאכלים יקרים ומושכים, אך בבוא ימי הזקנה, היצר האדם מנכסיו יראה, כי רק בחיקו של היצר הטוב ימצא מנוחה. וזהו בקשתינו 'אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כוחנו', שכן אז מגלה האדם שלא יכול הוא לעשות את שעשה קודם לכן, ועל כן זקוק הוא דווקא אז ביותר לכך שלא ישליכנו... והמסר העולה, הלכה למעשה, שההכנה המעשית לימי הזקנה מתחילה בימי הנעורים ובשנים שבהן ניתן עדיין לשנות הרגלים ולעשותם קודש לה'.

לכם שאני עומד לסיים את זמן מאסרי בכלא ולהשתחרר ממוקדם מהצפוי. 'תחילה', ספרו האסירים, 'חשבנו כי השתבשה עליו דעתו. אסיר שמצוי בכלא שמור ביותר, ולפניו עוד שנים רבות עד להשלמת עונש מאסרו, מדבר בוודאות על שחרורו העתידי? אלא שהאסיר גילה לנו את המקור ממנו הוא יודע על כך, והוא הצביע בפנינו על הספר שנתתם לו על הלכות שבת, שם נאמר בוודאות כי הוא צפוי להשתחרר'.

הרב לא האמין למשמע אזניו. בספר על הלכות שבת היה כתוב שהוא עומד להשתחרר מהכלא?! הרי זהו ספר הלכתי מובהק ולא ספר הדרכה לאסירים? אבל האסירים המשיכו בהתלהבות וסיפרו:

'האסיר הראה לנו, שחור על גבי לבן, את הציטוט מדברי הגמרא במסכת שבת (ק"ה): 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים'. והוא הצהיר:

אני אשמור שתי שבתות כהלכתן ותרוא שמיד אגאל!

כאן הבין הרב את הטעות של אותו אסיר, שהרי הגמרא מדברת על כך שבני ישראל יגאלו מהגלות ויזכו לביאת משיח צדקנו, ואילו האסיר חשב לפי תומו כי הדברים אמורים כל איש יהודי באשר הוא שם, בכל מקום בו הוא נמצא והוא זקוק לגאולה, הרי שעצמו היא לשמור שתי שבתות כהלכתן וכך להיגאל.

וזו הסיבה שלפיה משוכנע היה האסיר שעצה זו תועיל לו לגאולתו מבית האסורים.

אלא שהרב שתק ונתן לאסירים להמשיך לספר.

'האסיר אמר לנו: דעו לכם כי אין זה דבר קל לשמור שתי שבתות כהלכתן, אך אני נחוש לעשות זאת. אני לומד בכל כחי את הלכות שבת, יודע אני בבירור מה מותר ומה אסור, וקורב אני ביותר לכך שאוכל לשמור שתי שבתות כהלכתן, ואתם תראו שאשתחרר מכאן'.

האסירים סיפרו שחלק מהם לעגו לו וטענו בפניו כי הוא מאמין בדבר שהוא חסר היתכנות במציאות, אך האסיר עמד על שלו, הוא שמר שבת בקפדנות מרובה, ולמרהבה הפלא הנס התרחש. עדויות שונות הגיעו לפרקליטות והתקבלה החלטה להעמידו למשפט חוזר. במסגרת המשפט החוזר התברר כי חלקו של האסיר בעבירה המיוחסת לו היה קטן בהרבה משחשבו בתחילה, ולכן הודיע השופט כי הוא קובע שיש לשחררו על אתר והוא חופשי לנפשו.

הרב, ששמע את הדבר מהאסירים שהסחיו לפי תומם, הוא זה שסיפר סיפור זה תוך כדי שהוא מציין:

'בואו וראו את כוחה הגדול של השבת, שבזכות המימות נבשו של היהודי, הוא הצליח להמשיך לעצמו בזכותה גאולה פשוטה כמשמעה, והרי זה לימוד לכל יהודי שבוודאי אם ישמור את השבת כהלכתה יזכה להיגאל מכל צרה וצוקה'.

לשמיעת השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

